

Različne stvari.

Kako uravnamo naše nove občine ali soseske?

Spisal Podgorski .

Bliža se spet deželni zbor. V nekoliko dneh mu se u drugoč odprejo vrata. Dežela ga željno pričakuje, zakaj dela, ko ga čaka, je obilo in prevažnega. Najiminitnejša njega naloga, ko jo bo imel zvršiti, pa brez dvombe bode uredba občin, sosesk ali komunov, kakor jim na Primorskem pravijo, izdelanje in dogotovljenje občinske (soseskine ali srenjske) postave.

Kako neizrečeno važna je ta postava, ni treba na široko dokazovati. Dovolj bode sklicati se samo na prvi odstavek občinskega zakona od 17. marcija 1849 po vladi samej izdanega, ki se glasi: „Temelj svobodne države je svobodna občina.“ In to gotovo po vsej pravici. Občina je šola za samopravje in samosvestje narodno. Tù se učijo ljudje občne svoje zadeve sami ravnati; tù se zbuja in goji tisti občinstveni duh, ki ne skrbi samo za-se, ki v sreči celote tudi svojo srečo išče; duh, iz kterega izvira tista krepka in žrtvonosna ljubezen do domovine, ki dela narode velike in mogočne. Zatira se in odvrača grda sebičnost, ktera vse sama hoče najbolj vediti in sama vse v rokah imeti, pa nima srca, ko za-se; ktera brez očitnega svojega dobička ne gane ne prsta; a slepica ne pomisli, da kadar propade obča stvar, zgubljen je tudi pojedinec ter izdan premagavcovi samovolji.

Al kakor je lepo uravnana, krepka občina na korist narodu, ravno tako tudi vladi, ki taki občini lahko zaupa marsiktero opravilo, ktero sama s težavo in z neprimernimi stroški opravlja. Občina bode podlaga, na kterej se osnuje boljša in cenejša deželna in državna uprava.

Al preden začnemo govoriti o tem, kako bi se imele ustrojiti nove naše občine, da bodo zadostovale narodnim in državnim potrebam, ozrmo se še malo na naše sedanje občine.

Da one, kakoršne so sedaj v djanji bile, niso bile k ničemur, ne državi na korist, ne narodu, o tem menim, da smo vsi ene misli. Ako tedaj najdemo vzroke tej žalostni prikazni, bomo vedili, kakošne naj nove občine ne bodo.

So pa ti vzroki po mojem mišljenju posebno sledeči:

1. Preskrbna vladna kuratêla. Kakor drugod tako je hotla vlada tudi v občinskih rečéh vse sama misliti in vse sama storiti. Jela se je, brez stalne sisteme, v občinske opravila mešati, račune pregledavati, z dnarnico gospodariti, celó župane postavljati in odstavljati, in sploh samovoljo na mesto zakona staviti. Tako so se občine, ki v omiki tako niso kaj visoko stale, s časoma odvadile samostojno misliti, in jele so vedno le ukaza čakati. Brez ukaza nič ter nič ni bilo. Postale so mrtve, od samovolje kantonskih gospósk skozi in skozi zaviseče mašine. Župani so čutili, da so služabniki ne samo kantonskih predstojnikov, temuč še tudi njih pisarjev in bričev. Zatoraj so pa pravi možaki tudi malo veseli bili, ako jih je občina za župane volila, ter so po večem komaj čakali, da so se tega bremena spet znebili. Da občina do tacih županov ni mogla posebnega zaupanja imeti, je samo po sebi jasno.

2. Občine so imele premalo izvršilne moči in samostojne oblasti. Ako kdo župana ni hotel poslušati, moral ga je ta, ako je hotel kaj opraviti, iti h kantonski gospóski. Ako kdo ni hotel z dobra plačati, kar je bil občini dolžan, moral je župan, če je hotel tudi le groš iztirjati, spet k gospóski korakati, izvršila (sekaciona) prosit. Kaj čuda, — da se je mnogoteri župan vsega tega letanja naveličal, ter svojo

službo, ki je bila že tako samo breme brez vsake koristi, zanemarjal?

3. Občine so bile u prostoru in prebivavcih premajhne. Bilo je v enem okraji (kantonu) po 20 in več občin. Kočevski okraj jih je imel 30 in kamniški celó 38. Med temi so bile nektere, ki so imele komaj po 200 duš. Take občine so bile prvič neizmerno nerodne za upravo. Misli si človek samo trideset občin v enem okraji. Ako gosposka pokliče župane, tridesetim mora povabila pošiljati, trideset jih mora u kancelije cokljati; ako jim piše, trideset pisem mora odpravljati, in trideset odgovorov pričakovati. Koliko dela, koliko dragega časa se tù potрати! Drugač take občine nimajo ne denarne moči, ne umske; ne denarja za napravo negibno potrebnih občinskih reči, ne mož za župane pripravnih. Zares ni čuda, ako v takih občinah večkrat nahajamo župane, ki ne znajo ne brati ne pisati.

4. Pomanjkuje občinam našim izobraženja (omike), in vsled tega občinske in sploh državljske samosvesti. Nevednež je slab špekulant. Kar ne daje precej gotovega dobička, to za-nj nima cene. Tako je nevednost tudi nam mnogo kriva, da občinstvo ne napreduje. Ljudje ne zapopadajo njegove važnosti, pa so nekaj nemarni nekaj pa ne vedó, kaj je storiti. Tudi to je nasledek poprejšne vladne sisteme. Zakaj ne v šoli, ne v djanji ni bilo prilike, kjer bi se bil človek za občinstvo, za državstvo kaj naučil. Zatoraj smo v javnih rečéh tako okorni, da se niti pomočkov, ki nam jih vlada sama ponudi, ne znamo prav poslužiti ter čakamo večkrat križem rok poboljška, kakor da bi kdaj sam od sebe, brez človeške prizadeve, prišel.

To so bile na priliko glavne napake, ki so dozdej vspešen razvitek občinskega življenja zadrževale. Njih tedaj se moramo, kolikor koli mogoče, osvoboditi, ako hočemo, da bo odslej bolje. (Kon. prih.)

Slovstvene stvari.

Posluh!

Spisal P. Ladislav.

Človeška slabost je že taka, da ložeje prenaša, ako razodene, kar ga teži ter si srcé malo ohladi. Dopustite tudi meni, da brž ob novem letu povem par besedic, ki jih težko prikrivam.

I.

Da bi nam „Cvetje“ poparila slana nemarnosti, to mora v srce zbosti vsakega rodoljubnega Slovenca. — Neutrudeni gospod Janežič v Celovcu je osnoval napravo, da bi se izdavale klasične dela drugih narodov v naši besedi. Namen tej zbirki je ta, da bi prenašali umotvore starodavnih Grkov in Rimljanov, in pa naših bratov Slovanov na slovensko polje; da bi hodili mi tisto pot izobraževanja, po kteri so šli vsi evropejski narodi; da bi dobili tudi mi nekaj tistih, ktere na priliko Čehi že zdavnej imajo; da bi se množila slovenska literatura ter bogatil jezik; da bi delali učeni možje vsaj pismeno za dom, dasilih jih je osoda razkropila po vseh deželah, le domá jih je pustila malo; da ne bi nam sovražniki vedno trobili, da nimamo nič, kajti taki človek te bo precej prašal: „ali imate Homera, ali imate Horaca v slovenskem jeziku?“ češ, da slovenski jezik ni sposoben za take reči. — Namen je tedaj dober, in opravičiti ga mora vsak pošten človek. Pa tudi korist ni mala. Tù naj omenim le Sophoklejevega Ajanta v Valjavcevi prestavi, ki ga je oddelek priobčil „Glasnik“ pred par leti. Vzemi v roke original in primeri, vidil boš krasoto in gibčnost slovenskega jezika; skor vsaka grška malenkost se dá po slovenski izraziti in zaviti,

rekel bi, da je Sophoklej po slovenski tako lep, kakor po grški. Beri pa nemške prestave, naj si bo ena izmed najboljših, postavimo, Donnerjevo, ako jih bereš brez teksta, komaj boš poznal Sophokleja, njegovih misli pa gotovo ne boš dozel. — Mi moramo predstavljati klasikarje za nas po naše, kakor Nemci za Nemce; nemške prestave za Slovence rabiti je ravno tako, kakor nositi dvakrat obrnjeno suknjo, zakaj original zgubi po vsaki prestavi nekaj.

Pa kaj bi dokazoval važnost te reči? saj jo vidi vsaki razumen človek. Tehtniše vprašanje je to: kdo bo pomagal? Nakladati orjaško delo le enemu, bilo bi krivično; pustiti, da onemaga, ne bilo bi domoljubno. Naš pridni Janežič dela na vse plati, da mu žile pokajo v glavi; da bi pa delal zastoj in vrh vsega še plačevati moral, tega zahtevati ne moremo in pustiti ne smemo — ljubav bližnjega ne sega tako deleč. Toraj kdo bo podpiral? Kmet ipso facto ne; taki ljudje, ki gledajo povsod le na to, da jim kaj „noter nese“, ne bodo; tisti po koži olikani nemškutarčki menda javalne. Dolžnost podpore ostane pravim in izobraženim domoljubom, ki se zavejo narodnosti ter vejo, zakaj gré; ki ljubijo slovenščino samo na sebi in mislijo malo naprej. Šemkaj spada pa še posebno slovenska mladež na učiliščih, ker njena naloga je ta, da se najbolj peča s takimi rečmi, in ta zavod bi moral biti prav za prav last mladine. Mislim, ako bi se udeleževali učenci vseh slovenskih gimnazij tako, da bi prišlo na 100 učencov vsaj 25 naročnikov, izhajali bi s stroški. Koliko je bilo lanskega leta naročnikov po družih gimnazijah, ne vém, na novomeški bilo jih je 65. Z ozirom na število učencov (246), in pa če vzamemo to, da je dolenska stran sploh bolj borna, mislim, da je za nas dosti. V Ljubljani pa, kakor slišim, bilo jih je samo kakih 15. Gledé na število cele gimnazije (658) in gledé na večo premožnost Gorencov je to pač malo; moralo bi jih biti okoli 150. Mladina je dobra in ubogljiva, da se ji le koristna reč prav razloži, in pové, da gré za njeni prid in blagor naroda, da ji je v hvalo, ako podpira reči, ki stalno veljavo imajo, da je bolje kak krajcar dati za milošnjo domovini, kakor pa, da se toliko papirnatih desetih posmodi na tistih prismojenih pluča osmodečih smodkah. Se vé, da siliti nobenega ni. K temu je pa tudi treba kaj družega, kakor da se pičle ure odločene slovenščini rabijo v šoli zato, da se slovenščina zasmehuje in da se uganjajo burke, na primer, da je eno, ako pišeš: „Novak“ ali „Novag“, ali „Novagg“, ali „Novaggg“, ali „Novakk“!! i. dr. — Še se bo plakala mati Slovenja, utinam falsus vates sim!

Kar se tiče tvarine in obsežka, bilo bi po mojih mislih jemati v „Cvetje“ a) izvirne dela (to se samo po sebi razume), b) prevode grške in latinske, c) klasične dela slovanskih narodov. Nemške reči pa bi jez za sedaj odložil, ker so znane in je lahko priti do njih. Tedaj najpred take reči, katerih je najbolj treba, in ako se oglasi dovelj naročnikov, ne bo treba prodajati po bukvarnicah in tudi zanašati se ni, da bi segali po tacih rečeh drugi ljudje, ki gledajo samo na praktično rabo. Tam ne bo toliko koristi, kakor tu škode.

Novi jugoslavenski časniki in druge novine.

* „Stimmen aus Innerösterreich“, nemški časnik, ki ga izdaja slavnoznanec gosp. Einšpieler v Celovcu, niso sicer nov časnik, al v novem letu se je preuredil tako, da stopi v kolo navadnih tedenskih časnikov; v novem letu bo trikrat v tednu (vsak torek, četrtek in saboto) na celi pôli velike četrtine na svitlo prihajal in se v nemškem jeziku boril za naše pravice, pa tudi za pravice sosedov Nemcov, s kterimi

v ozki dotiki živimo. Mir in sprava med Slovenci in Nemci v notranji Avstrii ostane mu tudi vprihodnje vodilo in prizadeva. Da je gosp. Einšpieler vés mož zato, to je dokazal po dosedanem mesečniku, ki si je pridobil po vseh stranéh že veliko prijatelov; gotovo si jih pridobi po svoji novi preuredbi še veliko več. Naj ga podpirajo vsi Slovenci z obilnimi dopisi in naročbami, pa skušamo naj, da pride tudi v vsako kavarno v slovenskih mestih, da bode tudi Nemcom naznanjal naše zahteve in razjasnjeval mnoge napak-misli. Cena mu je v primeri z drugimi časopisi zlo nizka, namreč za pol leta s poštnino vred le 6 gold.

* „Slavonac“ se imenuje novi časnik, ki bo prvič zašel izhajati v Slavonii, namreč v Požegi pod vredništvom gosp. Miroslava Kraljevića. Obseg mu je zlo obširen in služil bo v poduk zlasti prostemu narodu; pod naslovi: „Dobar župnik (fajmošter)“, „pjesme, novelle i pripoviesti“, „domači liečnik (zdravnik)“, „kučnik ali mali gospodar“, „zakononoša ili urednik“, „selski knez“ in „Svaštica“ bo donášal na vse strani koristne poduke. Izhajal bo na veliki pôli v osmini za sedaj vsaki mesec trikrat, to je, 10., 20. in 30; cena mu je za celo leto s poštarino vred 4 gld. in 60 kr., za pol leta 2 gold. 30 kr. Prvi list pride 10. dan t. m. — Naj bi tudi Slovenci segli po bratu „Slavoncu“!

* „Prorok“, pučki (ljudski) koledar i ljetopis za leto 1863, je prišel v A. Lukšičevi tiskarnici v Karlovcu na dan. Od konca do kraja zanimivi obseg, ki razun navadne pratike, ima prepolno torbico zabavnih (kratkočasnih) in podučnih člankov na vsako stran, in pa lična oblika, po kateri se odlikujejo vsi tisi iz Lukšičeve tiskarne, priporoča ta koledar tudi nam Slovencom, ki se hočemo malo po malo vaditi hrvaščine. Kinčate ga dve lepi sliki, ki predstavljate Dalmatince in Črnogorce v narodni opravi. Cena je za veliko knjigo celó nizka; „Prorok“ (prerok) veljá mehko vezan le 70 kr., trdo vezan pa 80 kr. Kdor ga v Ljubljani želi dobiti, naj se oglasi pri vredništvu „Novic“.

* Naznaniti imamo še iz muzičnega polja novo krasno delo „Cetinka“, narodno čvetorko (kadrilo) za klavir zložil po narodnih napevih Evgen Stojanović. Ker je prišel pust in ž njim navadni čas plesa, je pač želeti, da se „Cetinka“ razlega pri domačih in očitnih veselicah. Svesti smo si, da bo povsod dobro došla; zato naj bi se našla na vsakem klavirju naših domorodkinj. Cena ji je le 80 nov. kr., in kdor jo želi, naj se oglasi pri vredništvu „Novic“.

Dopisi.

Iz Gradea ob novem letu. — Trpka prigodba, katero 48. list lanskih „Novic“ zastran slovenskega krstnega lista pripoveduje, je po ušesih zabrnela kakor nekdanja Samuelova grožnja. Nedavno pa me uni zlo podobna pretrese. Šel sem namreč nekega učilišnega vodja nekaj vprašat zavoljo nekega dijaka. Pregleda in pregleduje vés imenik — pa tega dijaka le ne najde. Ko mu trdim, da gotovo v šolo pohaja, najde zadnjič njegovo vloženo prošnjo za sprejem. Na tej stoji zapisana odluka: „Ker je v krstnem listu, na svedočbi zrelosti in na prošnji ime povsod drugače zapisano, se le začasno sprejme, dokler istosti imena ne spriča.“ Mahoma mu razlagam, da je povsod ravno tisto in isto ime, in da vsa dozdevna različnost za ptujca le odtod zvira, ker je ime v krstnem listu še po nemško napisano, na svedočtvu zrelosti pa vsled ravnopravnosti že po slovensko, in v prošnji se je tudi krstni nemški „Johann“ v slovanski „Ivo“ prekršen. Odgovori mi: „To utegne vse res tako biti; vendar učenca ne pustim k skušnjam, dokler mi istosti svojega imena postavno ne spriča. To